

МЕДІАЛІНГВІСТИКА

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2018: 44; 270–275 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2018.44.8685>

УДК 007.304.659.3

МАКРОПОМИЛКИ НА СТОРІНКАХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ГАЗЕТИ «ЕКСПРЕС»

Наталія Драган-Іванець

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: dragan_ivanets@ukr.net

У статті проаналізовано макропомилки у всеукраїнській газеті «Експрес». Розглянуто та проілюстровано лексичну тавтологію в рубрикації в межах сторінки чи розвороту (повторення слів і словосполучень), повторення структури речень, ритмомелодики заголовків і підзаголовків на сторінці чи розвороті, однотипність публікацій та заголовки з однаковою синтаксичною конструкцією. З'ясовано, що редактор ЗМІ має розглядати журналістський твір як мікроструктуру, яка входить до макроструктури (конкретної рубрики, розвороту, сторінки, числа).

Ключові слова: макропомилки, лексична тавтологія в рубрикації, повторення ритмомелодики заголовків, однотипність публікацій.

Актуальність, постановка проблеми. Основним (хоча не єдиним) об'єктом редагування в мас-медіа є журналістський текст. Редактор ЗМІ, розглядаючи конкретний текст, має зважати на низку чинників: враховувати те, яке місце йому належить в газеті, в програмі чи в системі мовлення, якого резонансу матеріал повинен набути. Як зазначає А. О. Капелюшний, редактор ЗМІ має постійно не тільки орієнтуватися на конкретний текст як цілісність, але й зважати на те, що цей твір є мікроструктурою, яка в ЗМІ неодмінно входить до конкретної макроструктури. «Процес редагування в ЗМІ ускладнений ще й надзвичайною оперативністю мас-медіа. Редактор має зважувати на те, який резонанс (який ефект) матиме ця мікроструктура в складі макроструктури в конкретний момент» [3, с. 12].

Аналіз досліджень. Найбільш повно висвітлено специфіку праці редактора в ЗМІ в практичних та навчальних посібниках К. М. Накорякової, В. В. Різуна, А. О. Капелюшного, М. С. Тимошика.

Мета статті – простежити типові макроструктурні помилки на сторінках всеукраїнської газети «Експрес» (період дослідження 2016 – 2017 рік).

Вклад основного матеріалу. Автор посібника «Редагування в засобах масової інформації» А. О. Капелюшний зазначає, що найважливішим чинником, який

диктує специфіку редагування в ЗМІ є «аналіз і оцінка тексту як мікроструктури, що входить до складу макроструктури: сторінки, числа видання, теле- чи радіопрोगрами» [3, с. 15]. Під час редагування текстів у ЗМІ (конкретно у пресі) треба брати до уваги розташування матеріалу як мікроструктуру, яка входить до конкретної надсистеми – макроструктури: «Навіть міркування, здавалося б, технічного характеру – місце, яке займає матеріал на шпальті, те, як він розташований, поблизу чого, – мають бути враховані під час редагування газетного матеріалу» [3, с. 16].

Як зауважує сучасний журналіст Отар Довженко, редактор – носій знань про формат свого видання та вподобання його аудиторії, тому заголовки, лід і врізки – його парафія [1]. Дослідник М. С. Тимошик у практичному посібнику «Як редагувати книжкові та газетно-журнальні видання» [7] зазначає, що обов'язковою є перевірка редактором усього заголовкового комплексу особливо потрібна в кожному, окремо взятому, газетному числі, який готується до друку. «Лише за таких умов можна уникнути нічим не виправданих збігів в однотипності заголовків різних за жанрами і змістом матеріалів – або ж за їх синтаксичною конструкцією – або ж за змістовими акцентами» [7, с. 126].

Для того, щоб проаналізувати макропомилки, візьмімо за основу класифікацію дослідників А. О. Капелюшного та М. С. Тимошика, доповнимо її та проілюструємо прикладами з всеукраїнської газети «Експрес».

1. **Лексична тавтологія в рубрикації в межах сторінки чи розвороту (повторення слів і словосполучень).** Заголовки двох публікацій на розвороті с. 16 і с. 17: «Пишіть заяву – гроші повертають» та «Гроші були, але не зігріли» (Експрес. – 2017. – 1–8 лютого); заголовки двох публікацій на розвороті с. 16 і с. 17: «Оперувати чи лікувати?» та «Обережно з ліками на сонці» (Експрес. – 2017. – 1–8 лютого); на розвороті с. 7 і с. 8 два заголовки «В інтернеті купив – гроші згубив» та «Гроші в клітці» (Експрес. – 2016. – 4 жовтня); заголовки двох найбільших публікацій на с. 8: «То платити чи ні?» і «Зарплати децю зростуть» (Експрес. – 2016. – 1–8 грудня).

На розвороті с. 8 та с. 9 є три матеріали в яких у заголовку та ліді повторюється слово «допомога»: «Допоміг собі – допоможі іншим», «Українці зможуть, якщо влада допоможе» та лід «Вівці та ягнята із гостинної садиби Бойчуків допомагають людям позбутися стресу» (Експрес. – 2016. – 10 жовтня).

На титульній сторінці газети «Експрес» заголовок «Російські дивіденди для Петра Порошенка» та два підзаголовки «Ми виявили нові компанії Порошенка в Росії, які сплачують до російського бюджету сотні мільйонів рублів податку» та «Щоб приховати прибутковість свого російського бізнесу, Петро Порошенко вибудував складну схему» (Експрес. – 2016. – 20–27 жовтня).

Лексична тавтологія в заголовку та підзаголовку також часте явище в газеті «Експрес»: заголовок «Таргани вдома – до біди» та лід «Виявляється, таргани в помешкання з'являються не лише через антисанітарію»; заголовок «Долари в банку подешевшають» і лід «Пенсійний збір із валютних операцій у банку нарешті скасують»; заголовок «Робіть щеплення, поки є вакцина» та лід «Львів отримав близько 208 тисяч доз вакцини від поліомієліту» (Експрес. – 2016. – 7 листопада). Заголовок «Ішли на футбол, а потрапили в пекло!» та лід «Україна пережила одне з наймасовіших футбольних побоїв у своїй історії» (Експрес. – 2016. – 12 грудня).

В одному числі газети за 20–27 жовтня 2016 рік натрапили на низку матеріалів у яких в заголовку та підзаголовку тавтологія. Наприклад, заголовок «Краще візо-

вий чи безвізовий» та підзаголовок «Партія Порошенка ніяк не може дійти згоди, запроваджувати чи ні візовий режим з Росією». У публікації під заголовком «А мій паспорт – «чистий!»» такий підзаголовок «Штampi про шлюб або розлучення в паспортi більше не ставитимуть». Заголовок «Стань другом сироті» та підзаголовок «В Україні офіційно узаконили наставництво для дітей-сиріт». Публікація «Прибуток дасть гірчиця» та підзаголовок «На вирощуванні насіння гірчиці можна заробити чималі гроші». Заголовок «До Марса підвезете?» та підзаголовок «Уже за 10–15 років перші колоністи вирушать на Марс – летіти до Червоної планети будуть рік» (Експрес. – 2016. – 20 – 27 жовтня).

2. Повторення структури речень, ритмомелодики заголовків і підзаголовків у межах сторінки чи розвороту. Умовно ми поділили цю макропомилку на такі підвиди:

– **Повторне використання тире** – Заголовки двох найбільших публікацій на с. 5: «Школи – для всіх» та «Колиска людства – Балкани» (Експрес. – 2017. – 29 травня). Заголовки двох найбільших публікацій на с. 3: «Ми всі – Зозуля» та «До Туреччини – без закордонного паспорта» і ще одна невелика публікація «За інструментами – не до магазину, а до храму» (Експрес. – 2017. – 29 травня). Заголовки двох публікацій на с. 7: «До Європи – хоч повзком» і «У поїзді – тільки в шубі» (Експрес. – 2016. – 1–8 грудня). Заголовки двох найбільших публікацій на с. 21: «Гірничник на потилицю, а ноги – у теплу воду» і «Випивай та міру – знай» (Експрес. – 2016. – 1–8 грудня). На першій сторінці газети «Експрес» три заголовки «Стяг – на два футбольні поля!», «На свято – із парасолькою» та «У селі – не до науки» (Експрес. – 2016. – 22 серпня).

У рубриці «Звідусіль» дві публікації «На байку – довкола світу» та «У мого «коня» – 16 передач» (Експрес. – 2016. – 17 жовтня). У рубриці «Важливо» дві найбільші публікації названо так: «Паспорти без чипа – па-па!» та «Києву – фінал Ліги Чемпіонів» (Експрес. – 2016. – 19 вересня). На с. 13 в рубриці «Будьте здорові» три заголовки «Коли навколо – лише вороги», «Щойно знервуюсь – біжу в туалет» та «Один візит на рік – і спиш спокійно» (Експрес. – 2016. – 24 жовтня). У цьому ж числі газети на наступній чотирнадцятій сторінці в рубриці «Львівські новини» чотири заголовки з однаковою ритмомелодикою: «У нашому міст – велика аварія», «Ця трагедія – не єдина», «Замість грибів – м'ясо», «Очі не бачать – носу не смердить» (Експрес. – 2016. – 24 жовтня). У рубриці «Репортаж» на одній сторінці два заголовки «На війну – заради дітей» та «А для Шипуна – варена бульба» (Експрес. – 2016. – 19 грудня).

На розвороті с. 4 і с. 5 дві публікації із заголовками «Потік – турецький, проблема – наша» та «Учора – весілля, завтра – розлучення» (Експрес. – 2016. – 17 жовтня). На одному розвороті дві публікації «Без наказу – ні кроку назад» та «Ціна питання – Україна» (Експрес. – 2016. – 3 жовтня).

На одній сторінці поруч два заголовки: «У Папи – нові помічники» та «Буряк – як голова» (Експрес. – 2016. – 13 – 20 жовтня). Два матеріали на одній сторінці «Російські книжки – тільки за дозволом» та «У команді Трампа – друг України» (Експрес. – 2016. – 12 грудня). Три матеріали на одній сторінці «В обласній лікарні – небачене здирство», «Ціна недбалства – життя людини», «За підроблене посвідчення – тюрма» (Експрес. – 2016. – 1–8 грудня). Два матеріали на одній сторінці «30 грамів щодня – на здоров'я!» та «А солоний огірок – ліки» (Експрес. – 2016. – 3 жовтня). Два єдині матеріали на сторінці «У селі – не до науки» та «Фіаско – і крапка!» (Експрес. – 2016. – 22 серпня).

– **Повторне використання звертання** – Два матеріали на розвороті «*Ваш вихід, дівчата*» та «*Мамо, подбай про себе*» (Експрес. – 2016. – 3 жовтня). Два матеріали на сторінці «*Кохана, тільки не сьогодні*» та «*Мамо, я на танці*» (Експрес. – 2016. – 1–8 грудня). Кількісно таких помилок на сторінках газети «Експрес» траплялося мало, у порівнянні з повторним використанням тире.

– **Повторне використання запитальних речень** – Два великі єдині матеріали на сторінці «*То ми ще й в боргу перед Януковичем?*» та «*Краще візовий чи безвізовий?*» (Експрес. – 2016. – 20–27 жовтня) та «*Гриб чи двійник?*» та «*Що робиться з погодою?*» (Експрес. – 2016. – 4–11 серпня). На одній сторінці: «*Аналіз крові на цукор вже робили?*» та «*Що з твоїм обличчям?*» (Експрес. – 2016. – 7 листопада); «*Вам «калаш» чи тільки динаміт?*» та «*Клінтон і Трамп: хто – кого?*» (Експрес. – 2016. – 4–11 серпня).

– **Повторне використання заперечних речень** – Дві найбільші публікації в рубриці «Трибуна»: «*Інвестиції не надходить через корупцію*» та «*Спорт не може бути поза політикою!*» (Експрес. – 2016. – 19 вересня). В іншому числі газети «Експрес» знову в рубриці «Трибуна» два матеріали «*Розтермінування комунплати не допоможе*» та «*До Росії краще не їхати*». До речі, на цьому ж розвороті на іншій сторінці ще один заголовок із заперечним реченням – «*Не антициклон, а монстр*» (Експрес. – 2016. – 24 жовтня). В іншому числі газети в цій же рубриці знову два заголовки «*У поліції генералів узагалі не треба!*» та «*Ім не варто братися з росіянами*» (Експрес. – 2016. – 22 серпня). У рубриці «Ділове життя» чотири публікації дві з яких із заперечними реченнями «*На відсотках уже не заробиш*» та «*Маслом хліба не намастиш*» (Експрес. – 2016. – 10 жовтня). У рубриці «Інтерв'ю» два матеріали «*Байки байками, а ситуація не покращується*» та «*Ваша влада не поборолла олігархів*» (Експрес. – 2016. – 25 липня). Два заголовки із трьох у рубриці «Трибуна»: «*Таких партій нам не треба!*» та «*Шевченко не має права на помилку*» (Експрес. – 2016. – 3 жовтня).

На одній сторінці два заголовки «*Вона не плакала*» та «*Онук на похорон не приїхав*» (Експрес. – 2016. – 1–8 вересня); «*Більш як раз не можна*» та «*Це не дідусь, а мій чоловік*» (Експрес. – 2016. – 1–8 грудня). Два заголовки «*Є бур'яни? За плуг не беріться!*» та «*Бийте скло – і мишей не буде*». До речі, підзаголовок до першої публікації теж заперечний: «*Агрономи кажуть, що переорювати землю восени потрібно не частіше, ніж один раз на три-чотири роки*» (Експрес. – 2016. – 20–27 жовтня). Три заголовки на одній сторінці «*Не діставайся ти нікому*», «*Не на того напав*» та «*Товаришеві плече не підставив*» (Експрес. – 2016. – 22 серпня).

На розвороті с. 12 і с. 13 заголовки «*Туди нам візи не потрібні*» та «*Живіт болить не просто так*» (Експрес. – 2016. – 19 вересня). На розвороті с. 8 і с. 9 три матеріали «*Кому не надіслати, той не платить*», «*Не поспішайте з кукурудзою*» та «*Та не потрібен нам той лічильник!*» (Експрес. – 2016. – 4–11 серпня). На розвороті дві публікації: «*Коли кашель не дає заснути*» та «*Хто старий? Не я*» (Експрес. – 2016. – 3 жовтня). – **Повторне використання окличних речень** – Дві публікації на одному розвороті «*Буде смалець!*» та «*Дітям таку воду не давайте!*» (Експрес. – 2016. – 20–27 жовтня). На с. 9 є три матеріали і всі вони окличні: «*Так, я отримую дві зарплати!*», «*Навіщо нам знову ці бланки?!*» та «*Фермер ставився до нас, як до рабів!*». Поруч на с. 8 ще одна публікація «*А мій паспорт – «чистий!»*» (Експрес. – 2016. – 20–27 жовтня).

– **Повторне використання трьох крапок** – Заголовки двох публікацій на с. 5: «*Цент до центра... НАТО багатіє*» і «*Очі – від тата, а лисина... від мами*» (Експрес. – 2017. – 20 лютого). Ця помилка не часто трапляється.

3. Однотипність початку публікації або заголовки з однаковою синтаксичною конструкцією. Однією з найпоширеніших вад газетних видань М. Тимошик вважає однотипність початків публікацій. «Нерідко виходять однаковими початки різножанрових публікацій, розміщених на різних шпальтах» [7, с. 250]. Автор вважає, що надто актуальною є ця проблема в умовах жорсткої конкуренції друкованої періодики з електронними ЗМІ в боротьбі за свого читача. «Редактор має рішуче викорінювати заштамповані заголовки, тим більше ті, в яких одне й теж слово повторюється на газетній шпальті кілька разів» [7, с. 251 – 252]. Уважно переглянувши підшивку цієї газети «Експрес» за 2016 – 2017 рік помітили, що таких помилок небагато. Наприклад, два матеріали на шостій сторінці «*Оце вам і кадри Порошенка*» та «*Оце отці погуляли*» (Експрес. – 2016. – 20 – 27 жовтня). Тут же два матеріали на розвороті шостої та сьомої сторінок «*А покажіть-но, що маєте у квартирі*» та «*А ви кажете, криза...*». В іншому числі видання заголовки «*Не діставайся ти нікому*» та «*Не на того ти напав*» (Експрес. – 2016. – 22 серпня). «Зайве наголошувати, якого значення набуває глибоко продуманий, різноманітний за стилем, образністю, влучністю, асоціативністю, заінтригованістю заголовковий комплекс газетного числа» [7, с. 251].

4. Заголовки з негативним відтінком. Таких заголовків у рубриці «Пригоди» на одній сторінці – аж дев'ять з десяти: «*Не діставайся ти нікому*» (Чоловік зарізав дружину, а тоді вистрелив собі в голову), «*Немовля – у багаж*» (Прикордонники виявили в дорожній сумці... новонароджену дитину), «*Не на того напав*» (Грабіжник так побив перехожого, що аж злавав собі руку), «*Товаришеві плече не підставив*» (Двоє пияків надумали розібрати трансформатор на брукт), «*Поки горить червоне світло*» (Своїх жертв злочинці вистежували на мотоциклі), «*Позичте гроші на тавар!*» (Пенсіонерка не зчулася, як за непотрібні їй речі виклала 10 тисяч), «*Цілий рюкзак грошей*» (Валютника паралізували електрошокером), «*Ні спецій, ні 30 тисяч*», «*Що мені той суд, як їсти нема що*» (Експрес. – 2016. – 22 серпня).

Висновки. Медіатекст як мікроструктура входить до конкретної надсистеми – макроструктури. Макроструктурні та мікроструктурні помилки пов'язані зі структурою всього інформаційного видання (газети, журналі, програми ефірного дня на телебаченні та радіо). Виявлення їх є досить складним для недосвідченого редактора, оскільки вимагає вміння співвідносити між собою фактично не пов'язані частини, наприклад, заголовки різних статей.

Головним завданням редактора під час аналізу заголовкового комплексу є не лише привернення читацької уваги, але й уникнення однотипності синтаксичних конструкцій, лексичної тавтології в рубрикації, в межах сторінки чи розвороту, повторення ритмомелодики заголовків і підзаголовків у межах сторінки чи розвороту, баланс подання інформації за критерієм «позитив-негатив».

Макропомилки свідчать про рівень видання, серйозність, з якою працівники ставляться до створення і дотримання єдиної концепції, естетики та зручності сприймання. Редактор повинен проаналізувати кожен заголовковий комплекс у системі цілісного бачення числа видання. Як помітно з нашого аналізу газети «Експрес», часто редактори не зважають на такі огріхи, або їм просто бракує часу. Зайве наголошувати, якого значення набуває глибоко продуманий, влучний та проаналізований з позиції макроредагування не тільки заголовковий комплекс, а й усі тексти цілого числа видання.

REFERENCES

1. Довженко О. Як вигадувати заголовки та зберігати спокій / О. Довженко // 11.03.2018. – Режим доступу: <http://medialab.online/news/headlines/>.
2. Завгородня Л. В. Основи літературного редагування та коректури : навч. посібн. / Л. В. Завгородня. – Черкаси : Брама–Україна, 2010. – 164 с.
3. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. / А. О. Капелюшний. – Львів: ПАІС, 2009. – 432 с.
4. Курдюк О. О. Помилки та їх види // Електронна бібліотека інститут журналістики. – 05. 12. 2017. – Режим доступу: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=102326/>.
5. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи: навч. посібн. / З. В. Партико. – Л. : Афіша, 2001. – 416 с.
6. Різун В. В. Літературне редагування / В. В. Різун. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.
7. Тимошик М. С. Як редагувати книжкові та газетно-журнальні видання: Практичний посібник / М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2012. – 376 с.

**MACROERRORS
ON PAGES OF THE ALL-UKRAINIAN NEWSPAPER «EXPRESS»**

Natalia Dragan-Ivanets

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: dragan_ivanets@ukr.net*

The article analyzes macromistakes in the all-Ukrainian newspaper «Express». It was found out that the editor of the media has to consider the journalist's text as a microstructure, which is part of the macrostructure (a specific heading, column, page, issue etc.). The lexical tautology in the rubrics within the page or the facing pages (reiteration of words and phrases), reiteration of the sentence structure, the rhythm of the headlines and subheadings within the page, the similarity of publications and titles with the same syntactic structure are considered and illustrated.

The main (but not the only) object of editing in mass media is journalistic text. The editor of the media, considering a specific text, is ought to take into account a number of factors: to take into consideration the place in a newspaper that text belongs to, program or broadcast system as well as the resonance that material has to achieve.

The main task of the editor during the analysis of the complex of headlines is not only the attraction of the reader's attention, but also the avoidance of similarity of syntactic constructions, lexical tautology in the heading within the page, reiteration of the rhythm of the headlines and subheadings within the page, the balance of presenting of information according to the criterion «positive–negative».

Key words: macroerrors, lexical tautology in the rubrics of newspapers headlines, reiteration of the sentence structure of the titles, the same type of publications.